

ASIMETRIČNI RAT U AFGANISTANU I PROTUPOBUNJENIČKE STRATEGIJE

Nikola Brzica *

UDK: 355.4(581)
355.356(100-622 NATO)(581)
323.28(581)
327.39:297(581)

Stručni rad

Primljeno: 18.VI.2012.

Prihvaćeno: 15.II.2013.

Sažetak

S obzirom na rastuću nestabilnost u Afganistanu i Pakistanu, evidentno je da trenutni pristup međunarodne zajednice i saveza NATO u rješavanju sigurnosnog problema u Afganistanu nije u potpunosti učinkovit, te da je potrebno konstantno promišljati i razmatrati nove strategije djelovanja koje odgovaraju novim izazovima. S obzirom na to da nekonvencionalne ugroze današnjice, zahtijevaju nove nekonvencionalne pristupe, svaki napor koji se ulaže u raščlambu i razumijevanje bivših, sadašnjih i budućih nekonvencionalnih sukoba izuzetno je značajan i može pridonijeti učinkovitijem djelovanju. Ovaj rad detaljno raščlanjuje sukob u Afganistanu prema geografskom čimbeniku, strukturi stanovništva, etničkoj pripadnosti naroda, političkoj sceni, ulozi međunarodne zajednice i potpori izvana, te pobunjeničkoj strategiji. Na temelju zaključaka analize prikazane su strategije otpora savezničkih snaga u Afganistanu, te je predstavljen model suvremenog asimetričnog sukoba koji obuhvaća navedene čimbenike.

Ključne riječi: Afganistan, terorizam, ISAF, asimetrično ratovanje, pobunjeničvo, strategije otpora, talibani, model asimetričnog sukoba

* Mr.sc.Nikola Brzica (nikola.brzica@gmail.com) diplomirao je na američkoj vojnoj akademiji West Point. Magistrirao je na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Bio je pripadnik Oružanih snaga Republike Hrvatske, te je sudjelovao u dvjema mirovnim operacijama u Afganistanu. Zaposlen je kao konzultant području informacijske sigurnosti u firmi Diverto d.o.o.

UVOD

Rat se u 21. stoljeću razvio u novu vrstu borbe, a glavna ugroza stabilnosti međunarodnog okruženja je moguća kolateralna šteta nastala od agresivnih zemalja, terorističkih činova, i organiziranog kriminala koji ne poštuju ustanovljene i priznate teritorijalne i pravne granice. Za razliku od ratova u prošlosti, pobjeda nije poražavanje protivničkih vojnih snaga, već poražavanje njihove političke volje, što se postiže kroz nekonvencionalni pristup sukobu. Ovaj nekonvencionalni pristup temelji se ponajviše na asimetriji između suprotstavljenih strana, iz čega i proizilazi sam naziv – asimetrični rat.

Postoji mnoštvo definicija asimetričnog rata, no one se većinom svode na to da asimetrična prijetnja implicira da je jedna strana u nemogućnosti, zbog vlastitih slabosti ili zbog jačine protivnika, suprotstaviti se drugoj strani na konvencionalan način. Zbog toga slabija strana koristi oružje i taktiku (oslanjajući se uvelike na element iznenađenja) na načine koji nisu planirani ili očekivani, a koji bi mogli poremetiti ili reducirati nadmoć protivnika.

Rat u Afganistanu je asimetrični sukob pobunjeničkog karaktera, što se potvrđuje analizom ključnih čimbenika koji definiraju asimetrični sukob u usporebi s tradicionalnim poimanjem oružanog sukoba. Ti čimbenici su geografija, struktura stanovništva, etnička pripadnost naroda, politička scena, uloga međunarodne zajednice, potpora izvana, te pobunjenička strategija. Tako se zaključuje da su pobunjenici strukturirani kao male, decentralizirane radikalizirane grupe ljudi koje korištenjem specijalizirane taktike i nevojnih operacijanastoje uništiti protivnika iskorištavajući pomak u ravnoteži, odnosno napadajući ciljeve kao što su politički i ideološki nestomišljenici, pripadnici snaga sigurnosti i državni simboli, a istovremeno širenjem svoje ekstremističke ideologije nastoje pridobiti naklonost lokalnog stanovništva. Stoga je vrlo važno da protupobunjenička strategija ima sposobnost pravovremene prilagodbe asimetričnom protivniku. Preduvjet za to je razumijevanje dinamike, strukture i razine moći asimetričnog protivnika, odnosno raščlanjivanje njegove sposobnosti učenja, transfera i primjene novih obrazaca ponašanja.

Temeljem provedene analize gore navedenih čimbenika, ali i osobnog iskustva autora stečenog sudjelovanjem u dvije mirovne operacije u Afganistanu, razvijen je model suvremenog asimetričnog sukoba koji je prikazan u zaključnom poglavlju ovog rada. Model predstavlja sveobuhvatan pristup suvremenom asimetričnom sukobu, od njegova razvoja do njegova savladavanja, te se može koristiti za odabir najučinkovitije strategije otpora asimetričnom protivniku. Model definira unutarne i vanjske čimbenike koji utječu na razvoj asimetričnog sukoba. Ti čimbenici su nadalje temelj za razvoj i primjenu pobunjeničkih strategija, koje između ostalog počivaju na nasilnim terorističkim napadima na vojne i nevojne ciljeve, informacijskim psihološkim operacijama, te ostalim pobunjeničkim aktivnostima. Razvoj pobunjeničke strategije nadalje nameće potrebu za stalnim razvojem i prilagodbom protupobunjeničke strategije, koja nadalje može biti učinkovita ili neučinkovita. Neke od protupobunjeničkih strategija koje su se koristile ili se još uvijek koriste u Afganistanu su: konvencionalna primjena oružane sile, pridobivanje naklonosti lokalnog stanovništva

i plemenskih moćnika, te mentorstvo i obuka lokalnih snaga sigurnosti. Učinkovita protupobunjenička strategija donosi mir i stabilnost u državi, dok neučinkovita protupobunjenička strategija dovodi do porasta nezadovoljstva koje se manifestira kroz povećanje nestabilnosti i negativnu percepciju snaga sigurnosti.

SUVREMENI SUKOB U AFGANISTANU

Kada govorimo o suvremenom ratu protiv terorizma koji se odvija u Afganistanu, onda govorimo o ratu koji su pokrenule Sjedinjene Američke Države u listopadu 2001. godine. To je bio odgovor na napad na World Trade Center u New Yorku, 11. rujna 2001. godine, te se smatra početkom globalnog rata protiv terorizma. Cilj angažmana bio je uhvatiti Al-Kaidinog vođu Osamu bin Ladenu, uništiti terorističku organizaciju Al-Kaidu i njihovu obučnu infrastrukturu, te ukloniti talibanski režim koji je pružao potporu teroristima. Suvremeni afganistanski rat protiv terorizma može se jasnije sagledati kroz dvije vojne operacije koje nastoje uspostaviti kontrolu nad zemljom. Operacija *Enduring Freedom*¹ je vojna operacija na čelu sa Sjedinjenim Američkim Državama i njenim koalicijskim partnerima² koja je započela zračnim napadima na terorističke ciljeve (uglavnom obučne kampove) u Afganistanu 7. listopada 2001. godine. U operaciji *Enduring Freedom* prvotno je angažirano oko 20.000 vojnika, uključujući 18.000 pripadnika američkih snaga. Druga operacija koja se vodi u Afganistanu je *International Security Assistance Force* (ISAF). ISAF je operacija koja je započeta od strane međunarodne zajednice 2002. godine pod okriljem glave VI. Povelje UN-a. Tijekom 2003. godine ISAF je postala operacija potpore miru vođena NATO-om pod okriljem glave VII Povelje UN-a, a provodi se s ciljem održanja mira i sigurnosti u zemlji, te kreiranju stabilnog okružja. U provedbi zadaće, snage ISAF-a blisko surađuju s afganistanskom vladom, s posebnim naglaskom na rekonstrukciju i obuku Afganistanskih nacionalnih snaga sigurnosti (ANSF): Afganistanske nacionalne armije (ANA), i Afganistanske nacionalne policije (ANP).

Bitno je napomenuti da je operacija *Enduring Freedom* prvenstveno operacija američkih snaga, uz sudjelovanje nekih drugih zemalja. Ona je odvojena od operacije ISAF koja je operacija saveza NATO uključujući i SAD. Tako se na području Afganistana ove dvije operacije provode paralelno kako bi iznašlo najbolje rješenje za sukob u Afganistanu.

Radikalni islamisti proširili su područje svog utjecaja na područje sjeveroistoka zemlje, te su čak učinili neke pokrajine nepristupačnima za dolazak savezničkih i državnih snaga sigurnosti (Kimberly, 2009.). Broj smrtonosnih napada na savezničke snage, afganistanske vlasti i civile značajno je porastao u protekle dvije godine,

¹ prijev. Operacija trajna sloboda.

² Operacija *Enduring Freedom* nije operacija NATO-a, iako su mnoge zemlje koje su u njoj sudjelovale kao saveznici SAD-a članice saveza NATO. To je borbena operacija SAD-a koja podupire globalni rat protiv terorizma, a iako se vrlo često navodi samo kao operacija koja se provodi u Afganistanu, ona je aktivna i na Filipinima, i u dijelovima Afrike.

posebice nakon izbora u srpnju i kolovozu 2009. godine³ i do danas nema naznaka smirivanja situacije u Afganistanu.

Stoga suvremeni vojni teoretičari sve češće naglašavaju da je razlog tome opće nerazumijevanje afganistanskog problema od strane međunarodne zajednice, a koje je djelomično proizašlo iz nepoznavanja povijesti i kulture ovog naroda. Koaliicijske snage danas su itekako svjesne tih pogrešaka.⁴

Geografski čimbenik

Afganistan je zemlja smještena u središnjoj Aziji koja zauzima površinu od 647.500 km², te na jugu, istoku i zapadu graniči s Pakistanom i Iranom. Na sjeverozapadu uski koridor Wahan povezuje Afganistan s Kinom, a na sjeveru Afganistan graniči s bivšim državama SSSR-a: Turkeminstanom, Uzbekistanom i Tadžikistanom. Temeljem geografskih značajki terena, Afganistan se tradicionalno dijeli na trigeografska područja: središnja visoravan, sjeverne ravnice, te južni plato (Jorgensen, 2006.:79).

U raščlambi asimetričnog sukoba u Afganistanu, geografski čimbenik igra važnu ulogu, posebice gledajući iz perspective eksploatacije geografskih značajki terena u korist slabije strane u asimetričnom sukobu. Naime, Afganistan je pretežito planinska zemlja, te se kroz njezin središnji dio dijeleći Afganistan na dva dijela pruža planinski lanac Hindukuš, koji je dio himalajskog planinskog sustava i u kojem se nalazi najviši vrh Afganistana, Koh-i-Navshakh (7485 m). Visoke planine s vrhovima pod vječnim snijegom ispresijecane su uskim i dubokim dolinama povezanim visokim planinskim prijevojima. Među strateški najvažnije spadaju Šebarski prijevoj i Khyberski prijevoj. Sjeverno od Hindukuša su rubni dijelovi Turanske nizine koja se nalazi na 600 metara nadmorske visine, a predstavlja najplodniji i gotovo najgušće naseljen dio Afganistana.

U jugozapadnom dijelu Afganistana nalazi se područje visokih ravnjaka, polupustinja i pustinja od kojih je najveća pješčana pustinja Rigestan. Značaj ovakve visokim planinama ispresijecane konfiguracije terena ogleda se u nepristupačnosti i pomanjkanju komunikacijskih pravaca.

Ovaj geografski čimbenik daje značajnu prednost lokalnim akterima, koji iskorištavaju bliske odnose s lokalnim zajednicama za svoju opskrbu, te se kreću po terenu čije su im značajke odavno poznate.⁵

³ U ovom periodu je autor kao djelatnik OS RH bio pripadnik hrvatskog kontigenta u Afganistanu, te je sudjelovao u pripremi, provedbi i nadziranju izbora kao dio sigurnosnih savezničkih snaga. Ovaj rad se velikim dijelom zasniva na osobnim iskustvima autora.

⁴ U strategiju i doktrinu koaliicijskih snaga uvršteni su pojmovi regionalizacije suvremenih sukoba, a obavještajne strukture se sve više bave utjecajima susjeda na sukobe. Isto tako, *cultural intelligence*, iako nije obavještajna disciplina, postaje sve važnija komponenta posebice tijekom pripreme ljudi (ponajprije se ovo odnosi na američku vojsku koja se vrlo opsežno obučava, ali i hrvatska vojska prolazi određenu obuku) za odlazak u određeno područje operacije.

⁵ U literaturi se navodi da talibani u suvremenom asimetričnom sukobu u Afganistanu koriste dominantne značajke terena, prepoznate još tijekom borbe protiv Sovjeta.

S druge strane, protupobunjenička strana, odnosno konvencionalni protivnik u asimetričnom sukobu, otežano se kreće po područjima gdje talibani uživaju značajnu potporu stanovništva, te uvelike ovise o logistici koja je često dovedena u pitanje. Također, ovdje dolaze do izražaja i tehnička ograničenja sustava i opreme čija učinkovitost značajno opada u ovako ekstremnim geografskim uvjetima.⁶ Klima je oštra kontinentalna s velikim razlikama ljetnih i zimskih temperatura, koje se kreću u rasponu od 40°C pa sve do -40°C zimi, što također izaziva poteškoće u provedbi operacija konvencionalnoj strani. Isto tako, velike su temperaturne razlike između dana i noći, što zahtijeva planiranje dodatnih resursa, posebice za zaštitu i održavanje tehnike. Asimetrični protivnik, osim što je naviknut na ovakve meteorološke uvjete, često koristi primitivne alate koji nisu toliko podložni utjecajima klimatskih uvjeta.

Na istoku Afganistan dijeli 2430 kilometara dugu granicu s Pakistanom koju čine većim dijelom neprohodni planinski lanci. Strateški značaj ove granice u smislu proučavanja asimetričnog sukoba u Afganistanu ogleda se u nemogućnosti pristupa od strane međunarodnih snaga i afganistanskih snaga sigurnosti sa zapada, a pakistanskih snaga sigurnosti s istoka. S pakistanske strane granice nalaze se plemenska područja i sjeverozapadna pogranična regija u kojima afganistanski pobunjenici nalaze sigurna utočišta i logističku potporu.

Geografska ekspanzija pobunjenika već dulje vrijeme zabrinjava savezničke snage angažirane na području Afganistana. Dok se borbe uglavnom vode u južnim i istočnim dijelovima Afganistana, pobunjenici se sve više angažiraju i provode napade u blizini glavnog grada Kabula, kao i u zapadnim provincijama Herat, Farah i Nimruz. Isto tako, u posljednje vrijeme došlo je i do izvanrednih događaja u sjevernim dijelovima Afganistana, koji su donedavno bili relativno sigurni od pobunjeničkih aktivnosti.⁷ Ovakva situacija pogoduje pobunjeničkim snagama koje djeluju u manjim disperziranim i međusobno prilično neovisnim grupacijama. S druge strane, nepovoljna je za savezničke snage koje moraju pokrivati i održavati sigurnost nad cjelokupnim područjem Afganistana. Svakako, to je i cilj pobunjenika, te na taj način oni eksploatiraju slabost savezničkih snaga.

Struktura stanovništva u Afganistanu

Afganistan je multietnička i multijezična država⁸ koja po posljednjim procjenama broji oko 30 milijuna stanovnika. Zbog tradicionalnog načina života vezanog uz poljoprivredu i stočarstvo, najnaseljenija područja Afganistana su područja uz rije-

⁶ Autorovo iskustvo tijekom sudjelovanja u operaciji ISAF nedvojbeno ukazuje na značajna ograničenja snaga sigurnosti zbog nemogućnosti zrakoplova da djeluju u složenim afganistanskim uvjetima. Zbog toga često dolazi do problema u planiranju i provedbi operacija, posebice u segmentu zračne potpore i medicinske evakuacije. Isto tako, u nekoliko navrata došlo je do problema zbog prekomjernog naprezanja vozila tijekom savladavanja primitivnih komunikacija zbog čega je bila ugrožena sigurnost, ali i provedba zadaća.

⁷ U sjevernim područjima Afganistana napadi na savezničke snage, pripadnike ISAF-a zasad se svode uglavnom na samoubilačke napade i improvizirane eksplozivne naprave koje se postavljaju duž glavnih prometnica.

⁸ U Afganistanu je prisutno preko 30 različitih jezika i veliki broj dijalekata.

ke. Većina afganistanskog stanovništva živi u selima, a tek 20% stanovništva živi u gradovima. Početkom 1980-ih stanovništvo Afganistana se smanjivalo zbog ratnog stanja i brojnih izbjeglica. Krajem desetljeća stopa opadanja broja stanovnika je značajno smanjena, a u razdoblju od 1990. do 1997. godine bilježi se porast broja stanovnika, najviše kao rezultat vrlo visoke stope rodosti (preko 5%). Od 1992. godine, zbog građanskog rata, ponovno se povećava smrtnost i broj izbjeglica; procjenjuje se da je u izbjeglištvu (Iran, Pakistan) više od 2,5 milijuna stanovnika, te da se od 0,5 do 1 milijun izbjeglica nalazi unutar zemlje. Vrlo je značajno napomenuti da je oko 40% stanovništva mlađe od 15 godina, a zbog kratkog prosječnog vijeka života ljudi u Afganistanu samo 4,5% je starijih od 60 godina.⁹ Nepismenost opće populacije je izrazito visoka i prema procjenama iznosi oko 70%, što nije iznenađujuće s obzirom na to da osnovnu školu polazi manje od pola dječaka i tek 15% djevojčica. U ruralnom području Afganistana ove stope su još izraženije, te je često predstavnik vjerske vlasti jedina pismena osoba u selu.

Opća neinformiranost stanovništva u Afganistanu čini ih vrlo sklonima manipulaciji, posebno kada to čine njihovi tradicionalni vjerski i plemenski vođe. Upravo zbog ovoga, konvencionalna strana u asimetričnom sukobu ima poteškoće u prenošenju svojih poruka, na uvjerljiv način, i pridobivanju naklonosti lokalnog stanovništva. Kao odgovor na te poteškoće, konvencionalne snage ulažu veliki trud u pridobivanje naklonosti tradicionalnih vođa, ali uz ograničen uspjeh.¹⁰

Također jedan od čimbenika koji utječu na stavove stanovništva je kronično siromaštvo. Afganistan je jedna od najsiromašnijih i najmanje razvijenih država u svijetu, te je uvelike ovisna o stranoj humanitarnoj pomoći. Ekstremno siromaštvo održava postojeće strukture, te čini plodno tlo za vjerski fanatizam, isto kao što je slučaj sa značajnim demografskim uporištem koje je izuzetno važno za razvoj asimetričnog sukoba, posebice u kombinaciji s nepovoljnim socioekonomskim čimbenicima.¹¹ Naime, s obzirom na visok stupanj demografskog rasta, slabe gospodarske prilike, otežano pronalaženje bračnih partnera i zasnivanje obiteljske zajednice, te tradicionalno patrijarhalno društvo kojem je postavljen velik pritisak na muškarce, zaključuje se da ti sociodemografski trendovi stvaraju povoljne uvjete za stalan priljev mladih boraca, pa čak i onih koji su spremni na samoubilačke čineve.

Raščlamba etničke pripadnosti naroda u Afganistanu i okružju

Pitanje etničke pripadnosti naroda u Afganistanu, te njihovih odnosa sa sunarodnjacima u susjednim zemljama je jedan od ključnih problema u suvremenom Afganistanu. Afganistan je multietnička država koja se sastoji od brojnih etničkih

⁹ Očekivani životni vijek je 45 godina.

¹⁰ Više o strategiji konvencionalnih snaga koje su usmjerene na pridobivanje naklonosti ključnih vođa i lokalnog stanovništva bit će govora u poglavljima koja slijede.

¹¹ Veliki broj nezadovoljnih mladih muškaraca stvara veliki broj potencijalnih kandidata za sudjelovanje u sukobima.

skupina, s ukupnim brojem stanovnika od oko 30 milijuna.¹²

Najmnogoljudnija skupina u Afganistanu su Paštuni, koji su ujedno i nositelji pobunjeničkih aktivnosti (Rais, 1999.:5). Najveći broj pripadnika talibanskog pokreta su iz redova paštunskih plemena. Talibanski pokret je osnovan u Kandaharu, koji je drugi najveći grad u Afganistanu, te se nalazi u provinciji gdje su više od 90% stanovnika pripadnici paštunskog naroda. Većinski paštunski narod rasprostranjen je s obje strane afganistansko-pakistanske granice, odnosno već spomenute Durand linije.¹³ Unatoč političkoj podjeli, Paštuni djeluju vrlo kohezivno zbog svoje zajedničke vjere, jezika, te kodeksa pashtunwali.

Paštuni su povijesno bili osnivači države i vladajući narod u Afganistanu, te je zajednički interes dominacije nad ostalim etničkim skupinama u velikim djelom doveo do ujedinjavanja raznih plemena i političkih struja unutar samog paštunskog naroda. Paštunski narod čine dvije velike plemenske skupine, Durrani (iz kojeg potiču Talibani) koji vuku korijene iz Kandahara u južnom Afganistanu i Ghilzai koji su rasprostranjeni u planinskom području istočnog Afganistana. Iako su Talibani u početku doživjeli otpor od svojih Ghilzai sunarodnjaka pod vodstvom Gulbuddina Hekmatyara, zajednički interes objiju paštunskih plemenskih skupina u borbi protiv ostalih etničkih skupina brzo ih je ujedinio. Također, s političkog gledišta, paštunski nacionalisti nikada nisu prihvatili dijelove talibanske ideologije¹⁴ koja potkopava tradicionalne paštunske plemenske strukture moći u korist vjerskih struktura. Međutim, ti isti paštunski nacionalisti prepoznaju svoj interes u ostalim temeljima talibanske ideologije¹⁵, te su im pružali potporu zbog zajedničkih interesa i njihovih neupitnih vojnih uspjeha protiv ostalih etničkih skupina.¹⁶

Opoziciju Paštunima, pogotovo od nastanka talibanskog pokreta, činio je labavi savez Tadžika, Uzbeka i Hazara (pod imenom Sjeverni savez), koji se borio protiv paštunske dominacije uz pomoć značajnih regionalnih sponzora¹⁷. Ovo suparništvo osjeti se još i danas, jer iako je sadašnji predsjednik Afganistana Karzai iz redova paštunskog naroda, većina njegovih ministara i zastupnika u parlamentu pripadnici su ostalih afganistanskih etničkih skupina. Naime, u sadašnjem sazivu afganistanskog parlamenta, za razliku od dosadašnjih 50%, Paštuni imaju tek 35% zastupnika, što

¹² Točan broj stanovnika teško je odrediti zbog toga što se popis stanovništva Afganistana nije provodio u posljednjih nekoliko desetljeća.

¹³ Takozvana Durand linija, crta razgraničenja između Pakistana i Afganistana određena je od strane britanske kolonijalne sile kada je Afganistan 1893. godine potpisao sporazum. Nakon završetka britanske vladavine 1947. godine, Afganistan smatra potpisani sporazum nevaljanim, te potražuje povrat teritorija između granice i rijeke Indus. Jedan od najspornijih rezultata podjele po Durandovoj liniji jest podjela paštunskog naroda u dvije države.

¹⁴ Paštunski nacionalisti su vezani uz plemensku hijerarhiju, a talibani žele uspostaviti novu vjersku hijerarhiju.

¹⁵ Temelji talibanske ideologije su teritorijalna jedinstvenost države, centralizirani politički sustav, razoružavanje stanovništva, i nametanje islamističkog društvenog uređenja.

¹⁶ Talibani su u jednom trenutku okupirali 90 posto teritorija Afganistana.

¹⁷ Razni sponzori kao što su SAD, Rusija, Iran, i Indija odigrali su značajnu ulogu u podržavanju Sjevernog Saveza tijekom građanskog rata u Afganistanu.

ih izjednačuje s Tadžicima (Farhad, 2010.). Iz ovoga se može zaključiti da je politička moć Paštuna u opadanju, te je neminovno da im terorističko djelovanje u svrhu postizanja ciljeva postaje sve atraktivnije. Sve ostale etničke skupine su proživjele nekoliko desetljeća (od 1979. godine) bez stroge dominacije Paštuna, te se ne žele odreći sadašnjeg statusa koji im osigurava znatno veću ulogu u političkim procesima.

Politička scena

Tijekom različitih političkih režima i ideologija u povijesti ove zemlje, afganistanska vladajuća struktura se sastojala od vrlo slabe centralne vlasti koja nije željela ili nije bila sposobna nametnuti i provesti značajne gospodarske ili administrativne promjene koje bi zahvatile populaciju od kojih 80% živi u ruralnim područjima. Plemenske, seoske, klanske i druge vladajuće strukture tijekom desetljeća su znatno oslabljene ratovima i talibanskim režimom. Na nacionalnoj razini, u Afganistanu gotovo da nije postojala nijedna demokratska institucija do američke intervencije nakon napada na WTC 2001. godine. Nakon pada Kabula u studenom 2001. godine Ujedinjeni narodi pozvali su glavne afganistanske stranke, uglavnom iz redova Sjevernog saveza, te je međunarodna zajednica usmjerila napore kako bi pomogla novoj afganistanskoj vladi da izgradi legitimne vladajuće institucije.

Ograničeni kapacitet i rasprostranjena korupcija koja je pristupna na svim razinama vlasti u Afganistanu, navode se kao glavni ometači u razvoju ove zemlje. Prema teorijskim načelima, kompetentna, transparentna i učinkovita vlada jest temeljni preduvjet za stvaranje i održanje stabilnosti i sigurnosti u državi, uz potporu stanovništva koje ima povjerenje u tu vladu (Katzman, 2011.).

U Afganistanu je trenutno na vlasti predsjednik Karzai iz većinskog paštunskog naroda, u državi gdje je ključ za glasovanje na političkim izborima upravo etnička pripadnost. Percepcija većine nepaštunskog stanovništva jest da je politika predsjednika Karzaia preblaga prema svojim sunarodnjacima koji podupiru talibane. S druge strane njegovi tvrdolinijaši među Paštunima ne prihvaćaju ga jer ga smatraju marionetom SAD-a.¹⁸ Predsjednik Karzai pak zbog sumnji da ga SAD i ostali saveznici pokušavaju diskreditirati kao vođu, usmjerava svoje političke odluke ka jačanju svojih veza s postojećim etničkim i političkim vođama¹⁹. Na taj način predsjednik Karzai, osim što izaziva negodovanje međunarodne zajednice, na neki način potiče korupciju i onemogućuje razvoj afganistanskih institucija koje bi mogle jamčiti sigurnost, pravednost i učinkovito vladanje prema zapadnjačkom modelu.²⁰

Svi navedeni problemi otežavaju stvaranje državnih institucija i njihov učinkovit rad, posebice u okolnostima gdje centralna federalna država zapravo nikada nije u potpunosti funkcionirala. S gledišta strategije otpora prema asimetričnom pro-

¹⁸ Predsjednik Karzai osim u području borbe protiv terorizma, surađuje sa SAD-om i s ciljem borbe protiv korupcije.

¹⁹ Smatrajući ih pravim moćnicima čija potpora može ojačati njegov trenutni politički položaj.

²⁰ Kao primjer mogu se navesti izbori koji su održani u kolovozu 2009. godine kada je Karzai u vrlo neregularnim uvjetima izborio pobjedu, zanemarujući prigovore nadležnih institucija.

tivniku, jasno je da je unaprijed nepovjerljivo stanovništvo vrlo teško pridobiti s neučinkovitom i korumpiranom vlašću.

Uloga i potpora izvana

Potpورا koju afganistanskoj vladi pruža međunarodna zajednica od presudnog je značaja za njezino funkcioniranje, pa čak bi se moglo reći i za njezin opstanak. Ta potpora očituje se u održavanju mira i sigurnosti kroz vojni angažman, financijsku, političku i humanitarnu pomoć, i sl. Vanjsku potporu u području sigurnosti pruža ISAF, na čelu sa savezom NATO i Sjedinjenim Američkim Državama, a glavni im je cilj stvaranje i održavanje sigurnog i stabilnog okružja koje treba biti osnovica za daljnji razvoj Afganistana. Prema podacima dostupnima na službenim internetskim stranicama misije ISAF saveza NATO, trenutno se na području diljem Afganistana nalazi oko 102.000 vojnika. Isto tako, jedna od vrlo važnih zadaća snaga ISAF-a je obuka i mentorstvo Afganistanske narodne armije (ANA) koja broji nešto iznad 182.000 afganistanskih vojnika. Osim što su djeluju u obuci Afganistanske narodne armije, savezničke snage obučavaju i Afganistansku policiju koja trenutno broji oko 147.000 pripadnika, a plan savezničkih snaga je obučiti dodatno ljudstvo i povećati broj afganistanskih policajaca na 157.000 početkom 2013. godine. Najveći doprinos afganistanskoj vladi su dale svakako Sjedinjene Američke Države i Europska unija. Proračun Ministarstva obrane SAD-a koji je odobren od strane Vlade SAD samo za obučavanje afganistanskih snaga iznosio je 11,6 milijarde dolara za 2011. fiskalnu godinu (Nordland, 2010.). Svjetska banka ustanovila je 2002. godine Afganistanski fond za rekonstrukciju koji daje najznačajniji financijski doprinos afganistanskom proračunu.²¹

Kada govorimo o potpori koju dobivaju pobunjenici iz susjednih i drugih država²², na prvome mjestu je Pakistan. Pakistanska vlada 2001. godine donijela je odluku o ukidanju potpore talibanima i pridruživanju globalnom ratu protiv terorizma.²³ Kao i svaka druga vanjskopolitička odluka, i ova je imala i pozitivne i negativne posljedice. U rujnu 2001. godine, SAD je službeno zatražio suradnju u sedam područja, što je Pakistan prihvatio.²⁴ Ovim dogovorom Pakistan je ustupio SAD-u pravo prelijetanja

²¹ *Afghanistan Reconstruction Trust Fond (ARTF)* – partnerstvo između međunarodne zajednice i afganistanske vlade s ciljem poboljšanja učinkovitosti procesa rekonstrukcije Afganistana. Od osnutka početkom 2002. godine, trideset donatora dalo je doprinos u iznosu preko tri milijarde američkih dolara. Sukladno tome, ARTF daje najznačajniji financijski doprinos afganistanskoj vladi. Ovim fondom upravljaju Svjetska banka, Islamska banka za razvoj, Azijska banka za razvoj i UN (UNAMA i UNDP).

²² Prema dostupnim izvorima, najznačajnija potpora koju dobivaju pobunjeničke snage u Afganistanu dolazi iz Pakistana, Kine, Irana, i arapskog svijeta.

²³ Ova formalna odluka razumljiva je jer bi bilo kakav drugačiji stav pakistanske vlade imao za posljedicu negativne implikacije, odnosno daljnje diplomatske i vojne sankcije.

²⁴ Uvjeti suradnje koja su 13. rujna 2001. predstavljena Pakistanu obuhvaćali su sedam područja: javna osuda napada na WTC od strane pakistanskih vlasti, suradnja u vidu razmjene i ustupanja obavještajnih informacija, zatim ustupanje SAD-u neograničenog prava prelije-

pakistanskog zračnog prostora, zračne baze (Shamsi u Balokistanu, I Jacobabad u Sindhu) i infrastrukturu za potrebelo gističke opskrbe, kao I nesmetan prijevoz robe i ljudstva preko pakistanskog teritorija. Isto tako, postignut je dogovor o suradnji i irazmjerni informacija između obavještajnih agencija dviju zemalja. Zauzvrat, Sjedinjene Američke Države su u prosincu 2001. godine povukle sankcije nametnute 1990., 1998., i 1999. godine te tako omogućile Pakistanu da u budućnosti dobije ekonomsku I vojnu pomoć SAD-a.

Međutim, pobunjenici u Afganistanu i dalje imaju ogromnu potporu posebice iz zapadnih plemenskih dijelova Pakistana. Ta materijalna i kadrovska potpora ključna je za održivost pobunjeničkih snaga. Uloga Pakistana još jednom je potvrđena nakon ubojstva Osame Bin Ladena 1. svibnja 2011. godine kada su američke specijalne snage provele tajnu operaciju i napale skrovište talibanskog ideološkog vođe Osame Bin Ladena, koje se nalazilo u pokrajini Abbottabad Khyber Pakhtunkhwa u Pakistanu. Iako je afganistanska vlada često naglašavala da se temelji terorističkih ugroza nalaze izvan granica Afganistana (aludirajući pritom na Pakistan), ovaj događaj itekako je bacio sjenu sumnje na iskrenost pakistanske vlade u njenim nastojanjima i volji za borbu protiv terorizma na području Pakistana, kao i na sposobnost pakistanskih obavještajnih i sigurnosnih struktura da budu učinkoviti i pouzdan partner. Iako postoji veliko pomanjkanje povjerenja između ove dvije države, afganistanska vlada će vrlo vjerojatno i dalje nastojati održati dobre odnose s Pakistanom, posebice imajući pritom na umu mogući raniji odlazak savezničkih snaga s područja Afganistana. S druge strane, Pakistan također ima za cilj širiti svoj utjecaj na područje Afganistana, posebice ako je to na štetu Indije. Operacija američkih specijalnih snaga koja je rezultirala smrću Osame bin Ladena ponovno je pokrenula lavinu međunarodnih kritika na račun Pakistana zbog skrivanja glavnog čovjeka Al-Kaide proteklih gotovo šest godina. Usto, pojačale su se i postojeće frikcije između Indije i Pakistana, posebice zbog navodne uloge Pakistana u seriji terorističkih napada u Indiji, i optužbi da se krivci za te napade, kao i bin Laden, skrivaju upravo u Pakistanu (Animesh, 2011.). Istovremeno, Sjedinjene Američke Države dostavile su Pakistanu popise traženih terorista koji uključuje zamjenika Osame bin Ladena, Aymana al-Zawahirija, afganistanskog talibanskog zapovjednika Mullaha Omara, talibanskog *warlorda* Sirajuddina Haqqania i operativca Al-Kaide Atiyu Abdela Rahmana (Animesh, 2011.).

Obavještajne službe savezničkih snaga u nekoliko navrata izvijestile su o financijskoj potpori talibanskim vođama iz arapskog svijeta. Iako nema detaljnih izvješća o iznosima ove potpore osim da se radi o stotinama milijuna američkih dolara godišnje,

tanja pakistanskog zračnog prostora, neograničeni pristup pomorskim i zračnim bazama i strateškim lokacijama u pograničnim područjima, potpuni prekid opskrbe talibanskih snaga, te sprječavanje pakistanskih vojnika da se pridruže talibanskim snagama, kao i prekid svih diplomatskih odnosa sa talibanima. Zapravo, iako je Pakistan prihvatio suradnju u svih sedam područja, neka nisu realizirana. Primjerice, SAD nije dobio neograničeno pravo prelijetanja i slijetanja preko pakistanskog zračnog prostora. Umjesto toga, Pakistan je američkim zračnim snagama osigurao zračni koridor za prelijetanje do Afganistana. Isto tako, Pakistan nije dao SAD-u neograničeno pravo za korištenje pomorskih baza, zračnih baza i strateških lokacija na pakistansko-afganistanskoj granici.

izvješća navode da se ova financijska potpora provodi kroz ranije spomenuti sustav HAWALA²⁵ kako se ne bi mogao pratiti put novca.²⁶

Strategije pobunjenika u Afganistanu

Iako je uvriježeno mišljenje da se pobunjeničke snage u Afganistanu svode na talibane i Al-Kaidu, neka literatura kaže da talibanski tvrdolinijaši čine tek četvrtinu ukupnih pobunjeničkih snaga, dok ostatak čini lokalno stanovništvo koje se protivi nefleksibilnom vladinom programu za istrjeljenje opijuma, lokalni vođe koji štite samo vlastite interese, te pripadnici Al-Kaide (Barnett, 2006.:6). Međutim, iako i među pobunjeničkim grupacijama postoji određena netrpeljivost, kada se analiziraju njihove aktivnosti, dolazi se do zaključka da oni imaju jedan, ali sasvim dovoljan, zajednički cilj – protjerati strance iz vlastite zemlje.

Asimetrični protivnik svoju strategiju sukoba kreira na način da nanese najveću štetu konvencionalnim savezničkim snagama iskorištavajući svoje prednosti kako bi eksploatirali protivničke slabosti. Pa tako koriste geografske značajke zemljišta na način da djeluju u područjima koja su teško dostupna savezničkim snagama, te koriste nekonvencionalnu taktiku borbe. Svoju taktiku svode na iznenadno disperzirano djelovanje usmjereno na izolirane i brojčano slabije snage koje djeluju unutar ISAF-a, te tako razbijaju gravitacijsko središte savezničkih snaga – kohezivnost (Jorgensen, 2006.:96).

Suvremeni pobunjenici stalno usavršavaju umijeće ratovanja protiv konvencionalnog protivnika. Osim što aktivno proučavaju taktiku i doktrinu protivničkih snaga s ciljem pronalaženja gravitacijskog središta, odnosno ranjive točke, pobunjeničke skupine aktivno se bave i obavještajnim radom, te uspješno prilagođavaju svoje djelovanje naučenim lekcijama.²⁷ Primjerice, prema obavještanim procjenama, Al-Kaida je prepoznala s jedne strane svoju ranjivost, a s druge strane protivničku sposobnost, pa sada stavlja najviši prioritet na sigurno komuniciranje, odnosno izbjegavaju korištenje klasičnih komunikacijskih kanala kako bi onemogućili američkoj NSA (engl. National Security Agency, prijev. Nacionalna sigurnosna agencija SAD-a) ili britanskoj GCHQ (engl. Government Communications Headquarters, Vladin stožer za komunikacije) presretanje njihovih komunikacija. Decentralizirana struktura vodstva Al-Kaide sastoji se od operativnih vođa koji su odgovorni za regionalne čvorove, ali se nalaze izvan dometa protupobunjeničkih snaga u plemenskim područjima Pakistana. Njihova zadaća je koordinacija s pobunjeničkim vođama u Afganistanu, obuka i financiranje, te provedba napada u potpori sukoba.

²⁵ HAWALA – sustav koji je nastao kako bi zaštitio trgovce od kriminalaca i lopova u Južnoj Aziji i Srednjem Istoku. Taj sustav je kao uspješan poslovni model još i danas u primjeni. Nad ovim sustavom ne postoji nikakva kontrola, jer ne postoje fizički tragovi i nema fizičkog prijenosa novčanih sredstava preko granica država.

²⁶ Afghanistan. Donors of the Taliban, dostupno na <http://www.csmonitor.com>

²⁷ Ovo se posebice odnosi na ubacivanje agenata u politički establišment, sigurnosne snage, pa čak i u obavještajne strukture s ciljem prikupljanja podataka o namjerama, kretanju i taktici protivnika.

Talibanska posvećenost informacijskim operacijama ključan je dio njihovog djelovanja. Naime, u skladu s općim načelima asimetričnog sukoba, talibani pažljivo provode složene informacijske operacije kako bi ostvarili svoje ciljeve. Počevši s takozvanim „noćnim pismima“²⁸ talibanska informacijska strategija razvila se u složenu strategiju koja obuhvaća plasiranje videosnimaka operacija i na internetu, izdavanje priopćenja za javnost putem medija, slanje ciljanih poruka pojedinim državama u međunarodnoj koaliciji, te vrlo promptni i izravni odgovori na protutalibanske medijske izjave.²⁹ Također, talibani su imali veliki uspjeh u prikazivanju sukoba u Afganistanu kao oslobodilačke borbe protiv stranog okupatora. Istraživanja pokazuju da je potpora stanovništva za prisutnost međunarodnih snaga u stalnom opadanju, a što potvrđuju i česte kritične izjave predsjednika Karzaia prema međunarodnim snagama.

Kampanjom samoubilačkih napada na vladine i međunarodne snage, te atentatima na vladine dužnosnike, talibani uspješno zastrašuju svoje protivnike unutar lokalne zajednice te tako umanjuju kredibilitet afganistanske vlade. Na međunarodnom planu, provedbom psiholoških operacija talibani pokušavaju unijeti razdor u međunarodnu koaliciju prisiljavanjem pojedinih zemalja na povlačenje snaga iz Afganistana.

Nakon negativnih odjeka kod civilnog stanovništva koje su izazvali neselektivnim napadima na civile, talibani su prilagodili svoju strategiju i izdali stroga pravila kojima žele minimalizirati žrtve među civilima. Isto tako, svaki gubitak civilnog života koji prouzroče međunarodne snage sigurnosti talibani prikazuju u najgorem svjetlu kao namjernu nebrigu za živote Afganistanca, nastojeći tako povećati otpor lokalnog stanovništva prema međunarodnim snagama.

STRATEGIJE OTPORA I SAVLADAVANJA SUKOBA U AFGANISTANU

Strategiju otpora, odnosno protupobunjeničku ili COIN³⁰ strategiju provode afganistanske i koalicijske snage kroz primjenu diplomatskih, informacijskih, vojnih i ekonomskih instrumenata nacionalne moći (Jorgensen, 2006.:98). Općenito, protupobunjenička strategija usmjerena je na uspostavljanje i održavanje mira i sigurnosti u ugroženom području, pridobivanje naklonosti lokalnog stanovništva, te eliminaciju pobunjeničkih i terorističkih organizacija i njihove infrastrukture.³¹

²⁸ Noćna pisma su prijeteće poruke ostavljene kod vladinih simpatizera i zaposlenika. To su često rukom pisane poruke kojima talibani upozoravaju na nasilne posljedice daljnjeg podržavanja vlade i „okupacijskih snaga“.

²⁹ Talibani su demonstrirali sposobnost brže reakcije od međunarodnih snaga. Naime, talibani često izdaju priopćenja međunarodnim medijima unutar 60 minuta od nekog događaja, što je znatno brže nego što to čini NATO koji ovisi o odobrenju i smjernicama s viših instanci.

³⁰ COIN je izvedenica od naziva za protupobunjeničku strategiju – *Counter Insurgency*.

³¹ Ovo se odnosi na protupobunjeničku strategiju koja se primjenjuje i u Afganistanu i u Pakistanu.

Ciljana eliminacija terorista i njihove infrastukture u Afganistanu i Pakistanu

Strategije otporasavlđavanja sukoba i njihovu učinkovitost najbolje je sagledati kroz stvarne primjere njihove upotrebe. Jedna od strategija savladavanja asimetričnog sukoba u Afganistanu jest strategija kojom savezničke snage nastoje uništiti (bilo zračnim udarima bilo specijalnim operacijama) terorističke mreže i njihovo vodstvo. Dana 1. svibnja 2011. godine američke specijalne snage provele su operativnu akciju na području provincije Abbottabad Khzber Pakhtunkhwa u Pakistanu, te ubili ideološkog vođu Al-Kaide Osamu Bin Ladena, najtraženijeg svjetskog bjegunca u posljednjem desetljeću. U javnom obraćanju po objavi vijesti o smrti Bin Ladena, afganistanski predsjednik Karzai naglasio je da se fokus terorističkih ugroza nalazi izvan granica Afganistana, te da bi stoga bilo potrebno smanjiti intenzitet operacija ISAF-a koje se trenutno provode u afganistanskim selima.³²

EskaIacije izazvane eliminacijom Osame bin Ladena i drugih ključnih igrača među islamističkim militantima mogu negativno utjecati na protupobunjeničke napore u Afganistanu i regiji. Gledajući iz te perspektive, sama učinkovitost ove protupobunjeničke strategije dolazi u pitanje. Naime, eliminacija Bin Ladena kao što je bio slučaj i s eliminacijom niza talibanskih vođa u posljednjem desetljeću daje motivaciju nasilnim ekstremistima za provedbu novih napada zbog odmazde.³³

Zbog specifične organizacijske strukture asimetričnog, može se zaključiti da su ovakve organizacije prilično otporne na gubitak pojedinih visokopozicioniranih članova. Isto tako, simpatizeri radikalnog islama, pojedinci ili skupine koji su nevezani organizacijskim ograničenjima mogu biti motivirani za nasilno djelovanje s ciljem odmazde.³⁴

Gubitak visokopozicioniranih pripadnika radikalnih islamističkih pokreta može utjecati i na povećanu aktivnost skupina koje su ideološki bliske, kao što su primjerice Al-Kaida na Arapskom poluotoku³⁵ ili Tehrik-e Taliban iz Pakistana³⁶. Primjerice,

³² Vjerojatno imajući na umu i mogućnost odlaska međunarodnih snaga s područja Afganistana.

³³ Prema istraživanju „The Year of the Drone“, koje je provedeno od strane New America Foundation 2011. godine, s podacima do 23. lipnja 2011. godine, zračni udari američkih snaga po terorističkim ciljevima u Afganistanu i Pakistanu rezultirali su smrću između 1264 i 1993 militantata, uključivši 35 visokopozicioniranih vođa.

³⁴ Kao moguće ciljeve za radikalno islamističku odmazdu vrlo je opravdano navesti sve savezničke vojne snage, posebice one Sjedinjenih Američkih Država koje su nositelj cjelokupnog rata protiv terorizma, ali i velike gradove, sustave javnog prijevoza, političke i ekomske ciljeve, itd.

³⁵ AQAP je teroristička organizacija sa sjedištem u Jemenu koja je od svoga osnutka u siječnju 2009. godine preuzela odgovornost za brojne napade protiv saudijskih, korejskih, jemenskih i američkih ciljeva.

³⁶ TTP Tehrik-e Taliban Pakistan, u prijevodu znači pakistanski talibanski pokret – vođa im je Qari Hussain, kojega je američki State Department stavio na popis terorista u siječnju 2011. godine (izvor: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2011/01/155030.htm>)

pripadnici skupine Tehrik-e Taliban su preko svojih glasnogovornika izjavili da smatraju da za njih Osama Bin Laden nije ubijen, iz čega se da iščitati da će oni dalje nastaviti širiti njegovu ideologiju.

Pridobivanje naklonosti lokalnog stanovništva i plemenskih vođa

U novije vrijeme puno se govori o takozvanoj *population centric counterinsurgency strategy*, odnosno protupobunjeničkoj strategiji koja je usmjerena na pridobivanje naklonosti lokalnog stanovništva u području operacije. Temelji na kojima počiva ova strategija su pružanje sigurnosti stanovništvu, onemogućavanje pobunjenicima da pronađu sigurna utočišta, podnošenje zajedničkog tereta s civilima kako bi se ojačala međusobna povezanost, te davanje potpore lokalnoj vlasti (Seavey, 2009.:3).

General Stanley A. McChrystal, koji je donedavno bio vrhovni zapovjednik američkih i NATO snaga u Afganistanu, istaknuo je uspjehe rada obavještajnih službi s ciljem boljeg razumijevanja plemenske politike, i pronalaženja potencijalnih suradnika savezničkih snaga. Uporište za ovu strategiju saveznici nalaze u činjenici da talibani ne predstavljaju jedinstvene snage, nego "fragmentiranu seriju nestalnih taktičkih saveza".³⁷ Naime, prema tvrdnjama nekih teoretičara, veliki broj onih koji podupiru talibane ne okreću se prema radikalnom islamu zbog ideologije, nego kako je već ranije rečeno, zato što im on naizgled kroz unaprijed definirana pravila pruža sigurnost i stabilnost koju im afganistanska vlada ne može pružiti. S obzirom na to da afganistanska vlada zbog korumpiranosti i nesposobnosti ne uživa ugled kod stanovništva, savezničke snage usmjerile su napore ka dobivanju potpore od strane lokalnih plemenskih vođa.³⁸

Ova potreba za dobivanjem potpore od plemenskih vođa najbolje se ogleda u taktici koju potenciraju Sjedinjene Američke Države u savladavanju sukoba u Afganistanu, a pokrenuta je još 2009. godine kada su savezničke snage platile plemenskim vođama kako bi održavale red i sigurnost za vrijeme predsjedničkih izbora.³⁹ Ta strategija se zadržala i danas, čak se i proširila i na druga ugrožena područja na istoku i jugu zemlje. Međutim, nerijetko dolazi do problema jer se lokalno stanovništvo ustručava raditi za savezničke ili državne snage dok ih talibani promatraju. Nerijetko se dogodilo da su nakon povlačenja međunarodnih ili Afganistanskih sigurnosnih snaga s nekog područja, talibani izvršili brutalna smaknuća percipiranih suradnika s ciljem zastrašivanja šire populacije.

³⁷ Prema Davidu Kilcullenu, glavnom savjetniku generala Davida Petraeusa u Iraku za pitanja protupobunjeničke strategije.

³⁸ Savezničke snage usmjerile su svoju doktrinu ka biranju saveznika ne na temelju ideologije, nego na temelju njihovih sposobnosti da nametnu i provedu određena pravila na određenoj populaciji. Ukoliko bi savezničke snage bile uspješne u pronalaženju takvih lokalnih vođa i zadobivanju njihove potpore, talibanima bi bilo teže prodrijeti do „srca i umova“ potencijalnih sljedbenika.

³⁹ Plan saveznika je osigurati suradnicima mjesečnu plaću od 120 do 150 USD, što je značajno iznad afganistanskog standarda.

Neke koalicijske snage koriste se takozvanim "white situational awareness" (WhiteSA) programom kroz koji nastoje identificirati lokalne moćnike.⁴⁰ Još od 2007. godine američke snage surađuju s malim antropološkim timovima i drugim stručnjacima koji proučavaju i dokumentiraju⁴¹ informacije o lokalnim plemenima i njihovoj hijerarhijskoj strukturi.⁴² Međutim, treba reći da postoji određeni rizik⁴³ koji se može manifestirati kroz stvaranje takozvanih *warlordova*, odnosno ratnih gospodara.⁴⁴ Andrew Bacevich, vojni stručnjak s Bostonskog sveučilišta smatra da nema ništa loše u tome, te da je prisutnost takvih *warlordova* na određenom području u određenoj fazi razvoja dobro za stabiliziranje situacije u zemlji, te ovu strategiju podržavaju i Ujedinjeni narodi i drugi članovi međunarodne zajednice (Kimberly, 2009.).

Nepostojanje kredibilnih struktura lokalne vlasti, te široko rasporostranjena nepismenost nalažu da argumenti protupobunjeničke strategije kojoj je cilj pridobivanje lokalnog stanovništva moraju biti usmjereni na seoske i plemenske starješine i lokalne moćnike.⁴⁵ Pretpostavka da oni dijele zajedničke ciljeve s međunarodnim snagama sigurnosti o unapređenju Afganistana i slobodi i pravdi koja vrijedij jednako za sve, a time umanjuju svoju ulogu u društvu, možda je preoptimistična. U tom svjetlu, lokalno stanovništvo nalazi se u nezavidnoj situaciji, u kojoj mora izabrati između davanja potpore nedokazanoj afganistanskoj vladi, ili povijesno dokazanim vjerskim i seoskim starješinama.

⁴⁰ Jedna od glavnih zadaća MLOT (*Mobile Liason Observation Team*) timova, od kojih je jednim zapovijedao i autor ovog rada, bila je obilaženje i razgovaranje, odnosno pregovaranje s lokalnim moćnicima, te nastojanje da se pridobije njihova potpora.

⁴¹ Podaci se dokumentiraju u tzv. WIKINT sustav, odnosno skup baza podataka koji omogućuje članovima timova koji rade na terenu da u prikladne baze podataka unose podatke u realnom vremenu. Ovaj sofisticirani obavještajni sustav koristi se za prosudbu i odabir potencijalnih suradnika savezničkih snaga.

⁴² Kimberly, Marten: „The danger of tribal militias in Afghanistan“. *Journal of International Affairs*, Oct. 2009.

⁴³ Analitičar Seth Jones koji radi za RAND Corporation smatra da s obzirom na to da u Afganistanu nikada nije postojala snažna centralizirana vlast, suradnja savezničkih snaga s lokalnim sigurnosnim snagama koje su sukobu s ekstremističkim elementima baš i nije najbolji izbor.

⁴⁴ Prema wikipedia.org pojam *warlord* odnosi se na pojedinca moćnika koji ima i vojnu i civilnu moć nad nekim područjem, i to zbog toga što su mu oružane snage iz nekog razloga naklonjene. U hrvatskom jeziku najprikladniji izraz bio bi „ratni gospodar“, a taj izraz se koristi i u komunikaciji pripadnika OS RH koji sudjeluju u operaciji ISAF u Afganistanu.

⁴⁵ Autorovo iskustvo govori da zbog nepismenosti i neovlaštenja za pregovaranje, prosječni stanovnik ruralnog Afganistana teško može doći u doticaj s provoditeljima protupobunjeničkih strategija.

Uspostavljanje i održavanje stabilnosti kroz angažman međunarodne zajednice

Temeljni cilj svih strategija savladavanja sukoba jest uspostavljanje mira i sigurnosti u kriznim područjima, te uspostava učinkovite civilne vlasti. Proučavanjem povijesti razvoja asimetričnih sukoba, pokazalo se da postoji tendencija njihove pojave u kaotičnim područjima izvan dometa tradicionalnih represivnih državnih alata (Chomsky, 2006.). Afganistan je jedan od primjera takvog područja. Naime, Afganistan je država u kojoj je moć centralne vlasti uvijek bila ograničena, a državne institucije nikada nisu uspjele održati sigurnost. S obzirom na to da je međunarodna zajednica nepostojanje snažne centralne vlasti u državi prepoznala kao potencijalni izvor daljnje nestabilnosti, sporazumom koji je potpisan u Bonnu krajem 2001. godine u Afganistanu je uspostavljena privremena vlast u trajanju od šest mjeseci, s tranzicijskim razdobljem od dvije godine, nakon kojega su se održali parlamentarni i predsjednički izbori. Međutim, iako su parlamentarni i predsjednički izbori od potpisivanja Bonnskog sporazuma do danas već održani dva puta, process uspostave učinkovite centralne vlasti još uvijek traje. Najizraženiji problem su ograničene sposobnosti vladanja i korupcija koja je raširena na svim razinama vlasti. Međunarodna zajednica usmjerila je napore ka obučavanju afganistanskih snaga sigurnosti koje bi do sredine 2014. godine trebale preuzeti vodeću ulogu u rješavanju sigurnosnih problema u Afganistanu (Katzman, 2011.:2). No, razvoj učinkovitih institucija centralne vlasti ne prati razvoj sigurnosnih struktura.

Iako međunarodna zajednica višegodišnjim angažmanom ulaže napore i znatna financijska sredstva kako bi uvela učinkovito i stabilno vladanje, u Afganistanu ni danas ne postoji učinkovita državna birokracija koja je sposobna za svakodnevno upravljanje državom. Sudstvo i dalje ne predstavlja glavni mehanizam za rješavanje sporova⁴⁶, a ekonomija je i dalje u velikoj mjeri ovisna o međunarodnoj i humanitarnoj pomoći.

Slika 1 Sukob u Afganistanu prema definiranim čimbenicima

	Afganistan
Kategorizacija sukoba	Asimetrični sukob pobunjeničkog karaktera s elementima terorizma
Geografski čimbenik	Asimetrični protivnik maksimalno iskorištava geografske značajke terena u svoju korist. Geostrateški položaj Afganistana u odnosu na susjedne zemlje također je vrlo bitan.

⁴⁶ U rješavanju sporova se koriste vjerski i plemenski mehanizmi. Prema izvješćima *The Human Rights Watch*, još uvijek je u velikoj mjeri prisutna i krvna osveta.

Etnički čimbenik	Značajan dio kompleksnog etničkog, vjerskog, kulturološkog i ideološkog sukoba.
Uloga politike	Ne postoji djelotvoran politički proces koji omogućuje ostvarivanje ciljeva, niti su pobunjenici za njega zainteresirani.
Socioekonomski čimbenik	Veliko siromaštvo afganistanskog naroda, posebno veliki broj nezaposlenih mladih muškaraca, kao i neučinkovito vladanje državom rezultiraju nezadovoljnom masom koja svoje ciljeve ostvaruje na nasilan način.
Potpore izvana	Pakistanska plemenska područja sigurna su utočišta za talibane, a globalna mreža simpatizera predstavlja neiscrpan izvor financijske i materijalne potpore

Izvor: izradio autor

Financijski sektor je 2010. godine doživio ozbiljnu krizu zbog navodnog korumpiranog poslovanja najveće afganistanske banke "Kabul Bank". Rezultati posljednjih političkih izbora, iako su već stupili na snagu i dalje su predmet sukoba između nacionalne zakonodavne i sudske vlasti.⁴⁷

Uloga afganistanskih sigurnosnih struktura pod mentorstvom međunarodne zajednice je uspostava adekvatne razine sigurnosti i stabilnosti, što je temelj za razvoj učinkovitog državnog aparata. Sjedinjene Američke Države i međunarodna zajednica prepoznali su važnost ove strategije u savladavanju suvremenog afganistanskog sukoba, te se stoga fokus treba prebaciti na osposobljavanje Afganistana i mjerodavnih struktura da samostalno kreiraju i održavaju stanje mira i sigurnosti u državi.

ZAKLJUČAK

Trenutno operativno okružje u Afganistanu obilježeno je stalnim razvojem pobunjeničke strategije. Pobunjenici su visoko motivirana i prilagodljiva sila, koja se sastoji od različitih elemenata koji kroz međusobnu interakciju i suradnju ostvaruju zajedničke ciljeve u području djelovanja. Afganistanski pobunjenici i dalje nastoje pridobiti naklonost što većeg broja lokalnog stanovništva. Nepredvidiva pobunje-

⁴⁷ Prema izvješćima afganistanske novinske agencije Pajhwok dana 25. lipnja 2011. godine, Ustavni sud je zatražio razrješenje dužnosti 62 od ukupno 249 zastupnika u parlamentu zbog izborne prijevara. Parlament je zauzvrat izglasao nepovjerenje šestorici od ukupno devet ustavnih sudaca.

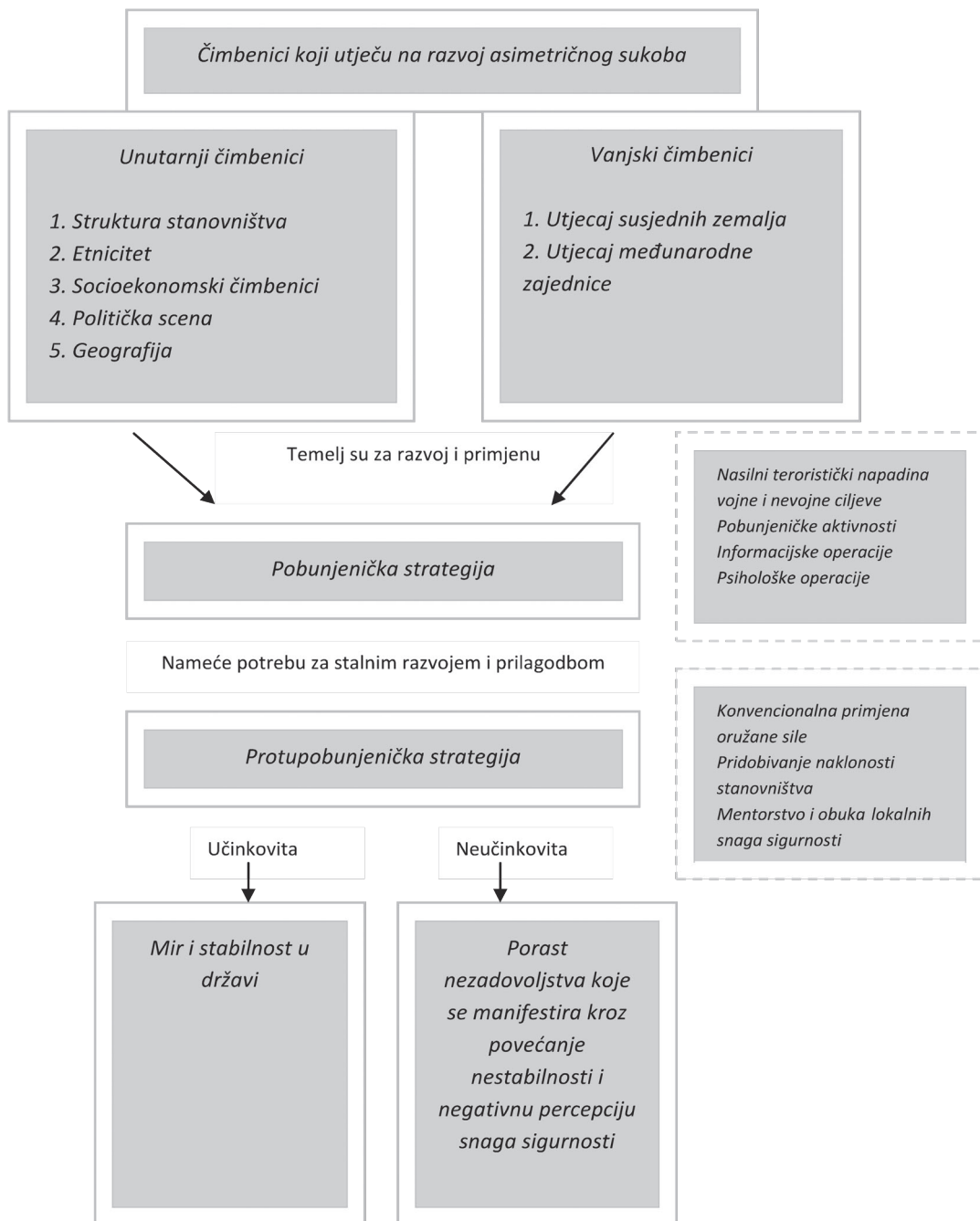
nička strategija, potpora Al-Kaide, veliko siromaštvo, te utočišta u pakistanskim plemenskim područjima zajedno doprinose sveukupnoj kompleksnosti u rješavanju afganistanskog problema. Bez jake i nekorumpirane političke scene koja podupire razvoj ekonomije ne postoje temeljni preduvjeti za ostvarenje mira i stabilnosti u tom području. Međunarodna zajednica mora nastaviti usmjeravati napore ka iznalaženju učinkovite strategije za suprotstavljanje asimetričnom protivniku i drugim subjektima koji pružaju potporu asimetričnom protivniku, i to kroz primjenu nekonvencionalnih metoda.

Osim što se međunarodna zajednica mora usmjeriti ka savladavanju asimetričnog protivnika kroz ograničenu primjenu konvencionalnih diplomatskih, ekonomskih, i vojnih mjera, potrebno je razmišljati kao nekonvencionalni protivnik i usmjeriti napore ka kreiranju sigurnog okružja u kojemu pobunjenici ne mogu prosperirati.

Naučene lekcije iz dosadašnjih napora u Afganistanu govore da intervencija snaga sigurnosti u savladavanju asimetričnih ugroza mora biti usmjerena na rješavanje unutarnjih problema u zemlji (unutarnji čimbenici suvremenog asimetričnog sukoba). Za razliku od dosadašnjeg konvencionalnog načina rješavanja sukoba u kriznim područjima, kod asimetričnih sukoba nužno je ustanoviti mehanizme i strukture koji podupiru rješavanje sukoba, a koje su istovremeno prilagođene lokalnim uvjetima, kulturi i povijesti.

S obzirom na sada već desetljeće prisustva međunarodnih snaga sigurnosti na području Afganistana, ali i poražavajuće brojke koje govore u prilog tezi o neučinkovitosti procesa stabilizacije, teoretičari su počeli preispitivati sposobnost vojske da uči na pogreškama iz prošlosti. Pa se tako operativne pogreške do kojih dolazi u primjeni protupobunjeničke doktrine često pripisuju zanemarivanju naučenih lekcija iz prošlih sličnih sukoba. Iako učenje iz primjera iz prošlosti uistinu jest dobar temelj i ne smije se zanemariti, za učinkovitost protupobunjeničke strategije ipak je najvažnije da bude sposobna prilagoditi se jedinstvenoj dinamici sukoba u kojem se primjenjuje.

Slika 2 Model suvremenog asimetričnog sukoba

Izvor: izradio autor

POPIS LITERATURE

- Bergensen, Albert , Lizardo, Omar (2004.) *International Terrorism and World System*. New York: American Sociological Association.
- Bondarets, Leonid (2009.) «Religious aspects of Terrorism and Extremism» *The International Institute for Strategic Studies*.
- Counterinsurgency Operations: Parts 1-4.*, Directorate General of Development and Doctrine, 2002. CD-ROM.
- Galula, David (1964.) *Counterinsurgency Warfare – theory and practice*. Westport: Praeger Security International.
- Hampsey, Russel (2010) «Rediscovering the Art of Psychological Operations in the Afghan Counterinsurgency». *Small Wars Journal*, Dostupno na URL <http://smallwars.org/jrnl/art/rediscovering-the-art-of-psychological-operations>
- Hendrick, Diane (2009.) *Complexity Theory and Conflict Transformation*. Bradford: University of Bradford.
- Huw, Bennett (2009.) «The reluctant pupil? Britain's army and learning in counterinsurgency». Dostupno na URL <http://www.rusi.org/analysis/commentary/ref:C4AD22F8DF284C/#.USHISFrwKlp>
- Jamison, Edward (2006.) *Intelligence Strategy for Fourth Generation Warfare*. US Army War College.
- Johnson, Thomas (2008.) «Winning the War in Afghanistan: Echoes of Northern Ireland and the IRA?» *Brown Journal of World Affairs*. Dostupno na URL <http://www.docstoc.com/docs/41216919/Winning-the-War-in-Afghanistan-Echoes-of-Northern-Ireland-and-the-IRA>
- Jorgensen, Thorsten (2007.) *Defeating Cross Border Insurgencies*. Fort Leavenworth, Kansas.
- Katzman, Kenneth (2011.) «Afghanistan Politics, Elections and Government Performance» Congressional Research Service. Dostupno na URL <http://fpc.state.gov/documents/organization/155581.pdf>
- Kimberly, Marten (2009.) «The Danger of Tribal Militias in Afghanistan» *Journal of International Affairs*. Dostupno na URL <http://news-business.vlex.com/vid/danger-tribal-militias-afghanistan-empire-72157746>
- Nordland, Rod (2010.) «US Approves Training to Expand Afghan Army». *The New York Times*, dostupno na URL http://www.nytimes.com/2010/01/15/world/asia/15afghan.html?_r=0
- Paschal, David (2006.) *Irregular Warfare – Impact on Future Military Education*. US Army War College. Dostupno na URL http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/army-usawc/paschal_irreg_pme.pdf
- Roul, Animesh (2011.) «India Pressures Pakistan on other Terrorist Fugitives after bin Laden's Death» *Terrorism Monitor*. Dostupno na URL http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=38005
- Rubin, Barnett R. (2006.) «Resolving the Pakistan-Afghanistan stalemate, special report». Washington D.C.: US Institute for Peace.

Seavey, Mark i dr. (2009.) «A Primer on Population Centrin Counterinsurgency». Warrior Legacy Institute. Dostupno na URL <http://www.blackfive.net/files/population-centric-coin-primer.pdf>

Violence and Terrorism (2002.) 6th Ed. New York: McGraw – Hill

Vukasović, Božo (2009.) *Nacionalna sigurnost i terorizam*. Zagreb: Ministarstvo obrane RH.

Wilkinson , Paul (2001.) «Current and Future Trends in Domestic and International Terrorism: Implications for Democratic Government and International Community». *Strategic Review for Southern Africa*. Dostupno na URL <http://www.questia.com/library/1G1-83261382/current-and-future-trends-in-domestic-and-international>

ASYMMETRIC WAR IN AFGHANISTAN AND COIN STRATEGIES

Nikola Brzica

Summary

Since growing instability in Afghanistan and Pakistan is becoming increasingly evident, it can be concluded that the current approach of the international community and NATO to this security problem is not effective. It is therefore necessary to constantly re-examine the employed strategies, and adjust them to newly arising challenges. Based on the fact that the contemporary non-conventional threats require development of new non-conventional resistance strategies, additional efforts must be made to analyze and understand past, current and future nonconventional conflicts. This article provides an in-depth analysis of the Afghan conflict based on the following parameters: geography, demographics, ethnicity, politics, the role of the international community, external factors, and the insurgent strategy. Based on the analysis, the article outlines the selected and most effective counterinsurgency strategies used by the coalition forces in Afghanistan, and it presents a Contemporary Asymmetric War Model.

Keywords: Afghanistan, terrorism, ISAF, asymmetric warfare, insurgency, COIN strategies, taleban, asymmetric warfare model

